

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån,
54 Drottninggatan, 1 tr., insända årsavgifter och prenumerationsavgifter.

1902

Ry följd ♣ V årg.

Häft. 3

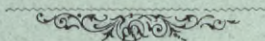
TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ♣ ♣

OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN ♣ ♣ ♣

INNEHÅLL:

ANNA SANDSTRÖM: Fredrika Bremer som personlighet.

CHARL. NERMAN: Historiska småbitar. I. Det förstås, nådig kapten!

Litteratur. *L. D.*: När och fjärran af Birger Mörner. — *L. D.*: Vårskisser af
Hedvig Aurelius.

Föredrag för kvinnor.

Riksdagen 1902.

Resebref från Förbundets trädgårdsstipendiat.

Föreningsmeddelanden.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Åfslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Handwritten signature: Nyström, Stockholm

Största lager af
Duktyger,
 Lakans- och Örngåttslärfter,
 Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
 Specialité: **Damutstyrslar,**

hvilka förfärdigas å egen Syatelier och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG, Stureplan.

K. M. LUNDBERG

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, Järft- och yllestramalj, passande för Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ömbesörjas pr omgående.

Froms Velocipeder

Obs.! — **äro utmärkta** och af alla, som använda dem, mycket omtyckta för deras *Priserna nedsatta.* *Begär priskurant.* *stora hållbarhet och stadiga, lätta gång.*

PER FROMS Velocipedfabriks Aktiebolag

(Kongl. Hofleverantör)

STOCKHOLM, Mäster-Samuelsgatan 34.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{OS}

FABRIKSAKTIEBOLAG

KONGL. HOFLEVERANTÖR.

UTSTÄLLNINGSTVÅLAR:

VIOL, HYACINTHE, HÉLIOTROPE, SYRÉN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta vid 1897 års utställning med

GULDMEALJ

Försäljes i våra butiker

12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48
STOCKHOLM.
(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvvaror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett
storartadt urval af **färdiggjorda**

*Promenad- och Sällskapsklädningar,
Bluslif och Kjolar,*

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 28 67

OBSERVERA det stora lagret i Svarta Klädningstyger.

Fredrika Bremer som personlighet.

Föredrag hållet vid 100-årsfesten den 31 oktober 1901.

Den kvinna, hvars minne vi i dag fira, var stor som snille, men hon var utan tvifvel ännu större som personlighet. Hennes inflytande berodde lika mycket på de tjusande, värmande och tändande egenskaperna af hennes personlighet som på hennes vittra begåfning. Hon ägde en ovanligt harmonisk karaktär, i hvilken egenskaper, som annars vanligen upphäfva hvarandra, uppträdde förenade.

Jag skall här försöka teckna endast några få drag af denna personlighet.

Fredrika Bremer var en ovanligt lycklig människa. Nästan allt hvad hon har skrivit andas den friskaste lefnadslust och arbetsglädje. Livet låg för henne i solsken ända in i ålderdomen. Huru ofta ha icke författare lagt ner mycken talang på att skildra allt det vemod och alla de sorgliga stämningar, hvarmed kvinnan ser sin ungdom försvinna. Mera originellt och högst sällsynt är det däremot, att en författare entusiastiskt beskriver hur härligt livet är, när man har fyllt fyratio år — och det är hvad Fredrika Bremer, har gjort. Hon blef gammal, öfver sextio år, men lifsglädjen öfvergaf henne ej. Hon talade nu om hur hon njöt af att äntligen hafva rättighet att hvila sig från ungdomens och medelålderns oro.

Och dock veta vi alla, att hon hade en i högsta grad olycklig ungdom, full af kamp och lidande. Det är för öfrigt ofta fallet med rikt begåfvade personligheter, att ungdomen för dem icke blir en sådan sorglös, glädligt tid, som man annars antar, att livets vår bör vara. Den unge känner själf hur många krafter, som bryta sig i hans inre, och han kan icke annat än undra: skola dessa krafter

någonsin komma till jämvikt? Det är alltid en ångestfull fråga för hvarje ung människa, denna: skall jag finna utrymme och plats för min utveckling? Den är oroande icke endast för den späda örten, utan ännu mer för telningen till den starka eken, som behöfver så mycket mylla för att sträcka ut sina djupgående rötter, som behöfver så mycket luft och ljus för att breda ut sin krona och sina lummiga grenar. Det är icke underligt, om telningen med ångest frågar sig själf: skall jag finna allt detta, som jag behöfver för att lefva? Något djupare kval kan icke tänkas än att vara anlagd till något stort, men känna sig förkväfd och förkrympt, därför att man icke fått utrymme i lifvet.

Men när plats till utveckling en gång är vunnen, när man har fått sol och luft, då uppstår en känsla af blomstring, af befrielse, af jubel, af oändlig tacksamhet. Man känner sig räddad som genom ett under; men man känner på samma gång, att detta under är det naturliga, och att det kan och skall upprepas för andra. Härigenom lägges grunden till en ljus världsåskådning, till en fast tro på lifvets värnande makter, på lyckan och glädjen. Många äro också de, som genom denna ungdomserfarenhet hafva vunnit en orubblig tro på en gudomlig fadersledning. Och så låter det förklara sig, att män och kvinnor, som genomgått en kämpande ungdom, ofta blifvit de utkorade bärarna af en ljus och hoppfull tro.

Utan att på något sätt vilja jämföra Fredrika Bremer med dessa stora män, vågar jag dock i detta sammanhang påminna om Luther och Grundtvig, dessa båda förkämpar för en segerglad barnatro och en evangeliskt hoppfull åskådning. Fredrika Bremer ställer sig anspråkslöst långt nedanför dessa män — hon har dock genomlevvat några af deras erfarenheter, och hon har något af deras lifsåskådning i sig.

Hon kunde visserligen hafva tider af missmod, också hon, men på det hela betraktar hon världen högst optimistiskt. Man märker det på hennes böcker. Huru väl skildrar hon ej solljuset och trefnaden i hemmet! Det är för sådana skildringar hon har vunnit sina bästa lagrar. Men däremot märker man genast, att hon blir mindre säker, när hon närmar sig det tragiska området. Det är nästan bara *en* slags tragik, som hon kan skildra med kraft och öfvertygelse, och det är olyckan att i ungdomen förkväfas under trånga förhållanden. När hon eljest gifver sig in på tragiska uppgifter, går det ofta så, att man icke riktigt tror på hennes hjältars eller hjältinnors förtviflan.

De flesta romanförfattare hafva lättare att framställa de själfviska eller passionerade karaktärerna, så att de bli lefvande och intresseväckande, men bruka däremot få sina idealgestalter ohjälpligt tråkiga. De kunna inte framställa dygden med nyanser och individuellt lif, utan schablonen sticker fram. Med Fredrika Bremer är det alldeles tvärtom. I hennes böcker är det de goda, älskvärda personerna, som man intresserar sig för, ty de äro framställda med den finaste och rikaste individualisering; de däremot, som skola representera passionen, själfviskheten, disharmonin, äro genomgående schablonmässigt hållna. Hon gjorde dygden rolig och passionen tråkig — ett ganska eget förhållande. Men det berodde därpå, att det var endast det goda i världen, som hon riktigt trodde på, och som hon grundligt kände till. Det händer till och med ibland, att när hon i en roman kommer till en tragisk situation, flikar hon in en liten naiv underrättelse till läsaren, att han icke skall taga det så allvarsamt, ty sådana olyckor förekomma bara i romanerna, men icke i det dagliga lifvet.

Den stora jämvikt, som utmärkte Fredrika Bremer, berodde mycket på hennes förmåga af humor. Hon var en i hög grad entusiastisk natur, som ständigt brann med eld och lågor för allt, som hon ansåg högt och stort. Som författarinna faller hon lätt in i det patetiska tonfallet, men när hon en stund har stått på koturnen, tager hon sig alltid själf en kall dusch och öfvergår hastigt till hvardagslifvet med dess mer eller mindre komiska detaljer, ty för dessa hade hon alltid trots sin idealism en ovanligt vaken blick. Detta gör, att hennes entusiasm icke blir tröttsam, så som den ihållande patetiska utgjutelsen alltid är det; hon låter läsaren litet emellan hvila sig med ett uppfriskande skratt.

Det var nog denna blandning af entusiasm och lekande skämt, som gjorde henne till en så ovanligt intagande sällskapsmänniska. När man föreställer sig Fredrika Bremer, tänker man kanske alltför mycket på den allvarliga sierska hon var under de senare tiderna. Man tänker på henne såsom den svenska kvinnoemancipationens moder, hvilken trotsade opinionen för att modigt slå sitt slag för kvinnans rätt. Man är benägen att glömma den Fredrika Bremer, som var en äkta konstnärsnatur med konstnärens barnsliga och impulsiva lynne och hastigt uppblossande känsla och mångskiftande stämningar; men det var hon, som var sina vänners förtjusning och en firad gäst i den tidens salonger. Den ena Fredrika Bremer är lika verklig som den andra.

Fredrika Bremer var lycklig genom sina många och universella intressen. Hon hade intresse för allt mänskligt, för vetenskap, för konst, för religion, för samhällslif. Det har funnits svenska författarinnor med lika stor talang som hon, men ingen med den omfattande bildning, som hon hade. Denna bildning hade hon själf förvärfvat under mognare år, och med rastlös iver fortfor hon att ständigt öka den. Det är mycket sällan, som vetgirigheten är en drivande och bestämmande kraft hos kvinnan, men hos henne var den det. Dock var hon kvinlig äfven i sin vetgirighet. Hon sträfvade icke som mannen att finna de objektiva sanningarna, som kunna gälla för hela världen, utan hon såg i kunskapen mer ett medel att vinna ökad klarhet och större lycka för sin egen själ. Till hennes ungdoms lidanden hade också hört den otillfredsställda vetgirighetens kval; hon hade länge fått försmäkta efter kunskap utan att få den. Då hon äntligen nådde fram till kunskapens källor, fattades hon af en oändlig tacksamhet, och hela lifvet igenom kände hon en jublande glädje, hvarje gång ett nytt område af vetande öppnades för henne.

För att tillfredsställa denna vetgirighet var det hon företog sina långa resor, hvilka i egentligaste mening voro studieresor. På det grundligaste sökte hon sätta sig in i de länders kultur, som hon besökte; deras språk, historia, geografi, politiska, sociala, kyrkliga förhållanden — allt intresserade henne. Hon studerade gärna landets historia, under det hon vistades på ort och ställe, och hon njöt af naturen icke blott som turist och känslomänniska, utan ströfvade också med sin flora i hand omkring i skog och mark. Men framför allt studerade hon hemlifvet, tog reda på, huru kvinnan hade det, om hennes människovärde aktades, och om det var utsikt för, att i det landets hem ett nytt lyckligare människosläkte kunde fostras.

Men oaktadt denna stora mångsidighet i studier kunde man aldrig kalla Fredrika för en blåstrumpa. Huru mycket hon än njöt af sin Plato, och hur mycket hon än talar om honom — alltför mycket ibland — hindrade det henne icke att med godt lynne och älskvärdhet deltaga i det enklaste sällskapslif. Hon satte sig gärna vid pianot och spelade dansmusik för ungdomen eller satte muntra lekar i gång, på sina resor kunde hon i brist på annat roa sällskapet med att göra kortkonster, spela »svälta räf» o. s. v. Hon kunde aldrig uppträda som den lärda damen, ty familjekvinnan satt för djupt i henne, och hon hade ju — om ock med suckar och

tårar — blifvit uppfostrad och tränad till att vara den fina damen, hvilken alltid vet att göra sig angenäm. Hon säger också en gång: »Huru fränstötande och ledsam är ej vanligen den kvinna, som ingen önskan har att behaga; för den upplyste tänkaren kanske lika så motbjudande som en kokett». Allt detta: hennes mångsidiga bildning, hennes lediga umgängessätt och hennes älskvärdhet förenade sig till att göra henne populär, och hvar hon gick fram, vann hon hjärtan. Hennes resor voro verkliga triumftåg. Aldrig har väl någon svensk kvinna, om vi undantaga de världsberömda sångerskorna, blifvit så firad i utlandet som den lilla fula, obetydliga mamsell Bremer. Men hon var icke längre obetydlig, då man samtalade med henne och såg in i de stora, sjäfulla ögonen, som icke endast blixtrade af intelligens, utan äfven uttryckte det varmaste hjärta och den stämningsfullaste fantasi.

Hennes belackare framhålla gärna, hur mycket hon njöt af denna sin popularitet, och klandra, att hon själf i sina resebref beskrefvit hur hon firades. Men jag tror, att man i det fallet har varit orättvis, och jag tror också, att man i Sverige icke gjorde sig någon riktig föreställning om, hur enastående den hyllning var, som ägnades henne, framför allt i Amerika, där de bildade i de stora städerna samlades i skaror endast för att se henne. Säkert är, att hon icke förlorade sin jämvikt, och hennes humor kom henne äfven här väl till pass. Hon talar själf om, att på en af dessa stora fester, som tillställdes till hennes ära, vände sig en herre till henne och frågade: »Hvad tänker ni, miss Bremer, när ni ser alla dessa människor, som kommit hit endast för att få se er?» »Hvad jag tänker», svarade hon, »jo, jag önskar verkligen, att jag vore litet vackrare att se på». Den, som genast är tillreds med ett sådant infall, tycks icke löpa fara att bli yr i hufvudet af hyllning.

En egendomlighet med Fredrika Bremer var, att hos henne icke fanns något spår af denna vemodiga ensamhetskänsla, som så ofta griper ogifta kvinnor, och detta, oaktadt hon var så romantiskt anlagd. Denna romantik, som förekommer i alla hennes romaner, var nämligen icke konstlad, utan utgjorde verkligen en sida af hennes väsen. Ingen har såsom hon framhållit hemmets tjugande behag, och ändå hade hon själf under långa tider icke något hem, åtminstone icke hvad man i innerligaste och egentligaste mening kallar hem. Hon njöt af hemmet på ett generellt, allmänmänskligt sätt, hon njöt af att se andras hem, hon gladdes sig åt andras

äktenskapliga sällhet. Kanske ligger förklaringen till hennes förnöjsamhet i detta fall i ett yttrande, som hon en gång fällde på tal om kärleken: »det finnes så många kärlekar». Fredrika Bremer kunde känna samma sorts extas, som kärleken gifver af många andra anledningar. Hon inlade till exempel i vänskapen mycket af det, som man eljes lägger in i kärleken, hon var vän med entusiasm. Vänskapens utsöktaste fröjder komma alltid att höra till dem, som äro förbehållna de uppåtsträfvande andarne, de verkliga idealisterna. Det ligger något särskildt i att om också endast för en kort stund få utbyta tankar med en person, som lefver för samma idéer, hvilka äro en själf dyrbarast af allt. Man kan mötas vid en korsväg och skiljas åt, men man har ändå knutit ett band och fått en rikedom, som räcker hela lifvet igenom. Och för öfrigt, hvarje människa, som allvarligt arbetar på sin utveckling, får erfara, att hvart högre stadium i själslif motsvaras af en högre art af gemenskap och vänskap med andra sökande och sträfvande andar. Fredrika behöll sina gamla vänner och förvärfvade ständigt nya. Hon hade en smidighet och ungdomlighet i själen, som tillät henne att alltid kunna känna ny beundran och dragas med ny sympati till människor hon mötte.

Den biografi, som utgifvits af Sophie Adlersparre och Sigråd Leijonhufvud, har i många afseenden kastat ett nytt ljus öfver Fredrika Bremers personlighet; särskildt har man där fått se, att det var med henne som med andra kvinnor, att känslan upptog i hennes lif en dominerande plats. Hennes lifslånga vänskap med Böklin, denna fullständiga andliga gemenskap, som hvarken tid, afstånd eller olika erfarenheter kunde störa, den är nog en företeelse, som är enastående i litteraturhistorien. Ett sådant förhållande mellan en man och en kvinna, så varmt och ändå så tryggt och passionsfritt, hur fullt är det icke af den finaste romantik! Hur väl förstår man icke, att denna vänskap för den ensamma, snillrika kvinnan blef en af de lifskällor, som hindrade henne att försmäktas af hjärtats hunger och törst.

Man kan sällan vara så ensam som på resor, och det kom ofta tillfällen för Fredrika, då hon var alldeles isolerad bland okända människor i främmande land. Men icke ens då fick ensamhetens mjältsjuka makt med henne. Det tycks, som om hon under dessa ensambetsperioder ännu mer än eljest hade förmåga att tillägna sig alla skönhetsintryck, som strömmade öfver henne. Jag föreställer mig, att om en nutidsmänniska med hennes fantasibegäfnung skulle

göra sådana resor och befinna sig alldeles ensam midt upp i en ovanligt skön natur, så skulle hennes dagboksanteckningar troligen låta ungefär på detta sätt: »ack, här är naturen så härlig, men här sitter jag ensam och ingen delar dessa intryck med mig, och därför känns själfva skönheten som en smärta; här känner jag djupare än någonsin ensamhetens olycka». Men Fredrika Bremer fann i ensamheten endast anledning att med öfversvallande hänförelse tacka Gud för allt hvad hon, som i sådana stunder tyckte sig vara hans älsklingsbarn, fick se af hans härliga värld. Känslig var hon, men vår tids sjukliga subjektiva stämmingslif var för henne alldeles främmande.

* * *

Temat i alla Fredrika Bremers böcker är hemmet och dess förhållande till individens utveckling. Hon skildrar hemlivet såsom inverkan i detta fall på ett dels främjande och dels hämmande sätt. För det mesta är dess inverkan af främjande art, men det kan också hämma kvinnans utveckling, när hemmet är af den art, att det binder och stänger och blir till ett fängelse. Fredrika Bremer klagade, att kvinnorna genom sitt ofta afstängda lif förlorade all individualitet, blefvo färglösa och småaktiga utan sinne för det stora. Hon talar om, att de unga kvinnorna komma »ur hemmets ugn som bullar af samma bakning». En annan gång talar hon om genomsnittsfamiljekvinnorna och lägger i deras mun denna roliga själfanalys: »Vi äro framkomna ur lagom, och detta vårt element söka vi utbreda på jorden. Vi kalla exaltation galenskap och Sappho en toka. Vi gå i kyrkan och på operan och låta oss föga bekomma. Vi taga af lifvet, hvad lifvet vill ge och äro belåtna; vi städa våra hem, salta lagom vår mat, tala lagom i godt och ondt om vår nästa, tänka lagom, pruta på allt högt i pris och beröm — med ett ord, vi äro, hvad man kallar jämnt folk, och vi hålla världen i jämvikt». Detta slags naturer misshagade henne mycket, men hon hoppades, att en grundligare bildning skulle gifva kvinnorna mera lyftning och ett rikare sjäslif.

Hon ansåg det orätt, att alla kvinnor skulle hafva ett enda yrke, nämligen att sköta hushåll. Hon såg, huruledes många kvinnor som hade utpräglade anlag för annat arbete, men som måste förkväfva dessa, tvinade bort i hemmet och blefvo andligt brutna, ofta bittra varelser, som lefde hvarken sig själfva eller andra till

glädje. Hon såg med hjärtligt medlidande den stackars fattiga flickan, som lefde på nåd i sina bättre lottade släktingars hus, och som, när hon afvisade en friare, fick höra: »Hvad tänker du på? Du är ju en fattig flicka och måste gifta dig med den du kan få och tacka till. Tänker du, att vi skola försörja dig i alla tider?» Hon beklagade bittert de många giftermål, som sålunda ingingos blott för utkomstens skull, och som naturligtvis i de flesta fall blefvo olyckliga.

Icke dess mindre skulle det vara att grundligt missförstå Fredrika Bremer, om man trodde, att det i allmänhet var hennes mening att draga kvinnan ifrån hemmet. Från hemmet ville hon visst icke draga henne, men väl från det tomma och ytliga sällskapslivet. Hon, som själf ganska mycket hade rört sig i de rikas och förnämas kretsar, hade ofta sett, huru societetsnöjena lade helt och hållet beslag på kvinnornas tid och förlamade all arbetslust och alla allvarigare intressen.

Fredrika Bremer yrkade på kvinnans frigörelse från helt andra synpunkter än t. ex. George Sand och m:me Staël. George Sand beklagade kvinnans erotiska bundenhet i äktenskapet, m:me Staël hade framhållit svårigheten för en kvinna att på en gång föra ett snilles lysande lif och njuta en makas lugna lycka. Ingen af dessa synpunkter var Fredrika Bremers. Hon uppställde endast det enkla krafvet, att äfven kvinnan skulle hafva rättighet att utveckla sig, att fylla sin plats och göra gagn i lifvet på det sätt, som hennes individuella anlag gifve vid handen. Många gånger betonade hon, att det bästa sättet för kvinnan att göra gagn är att vara maka och moder. Men hon tillade, att det är icke det *enda* sättet.

Det var icke heller i strid och opposition mot mannen, som Fredrika Bremer ville förskaffa kvinnan friare livsvillkor. Ett be-tecknande drag för hennes romaner är, att familjefadern i dem spelar en mycket vacker och betydande roll. Det är ofta han som är själen i hemmet och är det i högre grad än modern — se t. ex. öfversten i »Familjen H.» och lagmannen i »Hemmet». Han uppfostrar döttrarna och förstår dem, och när den unga flickan behöfver mera utrymme och verksamhet, låter ofta fadern öfvertala sig till att skänka henne det. Fredrika Bremer älskar i allmänhet icke att låta sina hjältinnor lämna hemmet i indignation å la Nora och slå dörren igen efter sig; hon låter dem gå fram på öfvertygandets väg. Bland de många goda makter, på hvilka Fredrika Bremer trodde så fast och säkert, var också *faderligheten*, och visst är, att där är den

bästa anknytningspunkten till alla försök att lära mannen att förstå kvinnans andliga behof. Faderns kärlek är klarsyntare än älskarens, därför att den är mindre egoistisk. Fredrika hyllade alltså icke den satsen, som annars ofta predikats af förkämparna för kvinno-rörelsen, att endast kvinnan förstår kvinnan.

När man ser Fredrika Bremers sätt att skildra männen och fäderna, kommer man ovillkorligen för jämförelsens skull att tänka på den af kvinnor skrifna nutida skönlitteraturen, där det ofta är så, att mannen framställes tämligen obetydlig och endast kvinnan är den, som äger lyftning och initiativ. Den tendensen hade Fredrika Bremer icke alls. Hon framställer ej heller kvinnan såsom utrustad med högre sedlig uppfattning än mannen. Tvärtom låter hon ofta den unga kvinnan bli utvecklad och uppfostrad därigenom, att hon kommer under inflytande af en upplyst man, hvilken då endast har det felet, att han är väl öfvermänskligt ädel och änglalik.

Man kan tycka, att det är underligt, att det skulle vara just hemmets skaldinna, som blef upphovet till arbetet för den svenska kvinnans frigörelse. Men det är icke mer underligt, än att det var en from munk, som började lutherska reformationen. Man måste inse förtjänsterna hos det gamla, innan man på allvar kan lägga grund till det nya. Ty endast genom att riktigt känna och älska det gamla lär man känna dess begränsning. Därför var det naturligt och alldeles i sin ordning, att det var en kvinna med Fredrika Bremers djupa känsla för hemmets betydelse, som yrkade på, att kvinnan skulle ha rätt till utveckling och verksamhet äfven utanför hemmet. Hon visste, att det finnes människor, som likna de långvingade fåglar, som äro skapade att flyga öfver världshafven. Dessa fåglar taga sig mycket tafatta och otympliga ut, då de gå på ett golf eller på ett skeppsdäck. Men låt dem komma på en klippspets, så att de få luft under vingarna, och de skola med susande fart sträcka ut på långmila färder. Hon visste, hvad andra på hennes tid icke ville tro, att det också finnes kvinnor, som likna dessa långvingade fåglar, hvilka aldrig lära sig att flyga i bur, och som för att lefva måste få luft under vingarna. Det var dessa naturer hon alltid hade ägnat sin djupaste medkänsla, och icke underligt! ty hon var ju själf en sådan långvingad fågel. Hon hade i sina böcker ofta talat om dem och deras lidande, men saken hade ännu kommit fram bara såsom i parentes; den läsande publikens uppmärksamhet fängslades dessutom så mycket af hennes

humoristiska verklighetsskildringar och täcka genrebilder, att den knappast märkte tendensen, som dock alltid fanns där.

När Fredrika Bremer kom hem från sin amerikanska resa, var hon en af de mycket få svenskar, som ägde världsrykte. Konungar och furstar såväl som celebriteterna i litteraturens och tankens värld hade tagit emot henne med utmärkelse och umgåtts med henne som med en jämlike. Det fanns ej ett land, där hon icke var känd. Man skall vara mycket stoiskt anlagd för att icke finna en viss lycka i en sådan ryktbarhet, och Fredrika var visst icke likgiltig därför. Men hon insåg också allt det ansvar, som följer med en sådan framskjuten ställning, och det är nog sin egen uppfattning hon lägger i munnen på en af sina romanhjältar med följande yttrande: »det goda ryktet är icke blott en skön lager, utan det är äfven en verklig makt i dess ägares hand, hvarmed han kan åstadkomma oändligt mycket godt».

Ja, popularitet är ett maktmedel, och ett maktmedel af den allra kraftigaste art. Det kommer en dag, när den, som har popularitet — såvida han eljest har ett samvete — känner, att han har den icke för att smycka sig därmed såsom med en vacker skrud, utan för att använda den. Det kan till och med hända, att han har fått den blott för att våga den, för att offra den, att den inre rösten manar honom att afkläda sig denna skimrande skrud för att med den gifva skydd och glans åt en föraktad sak eller en förbisedd människoklass.

Det är ett ganska ödesdigert moment i en ryktbar människas lif, när hennes genius hviskar fram en sådan maning. Det kände Geijer, när han gjorde sitt beryktade »affall», och det kände ock Fredrika Bremer, när hon beslöt att öppet tala ut all den sorg och indignation, som jäste inom henne, när hon tänkte på sina många medsystrar öfverallt i Sveriges bygder, som tynade bort af längtan efter den frihet och den upplysning, som i så rikt mått hade kommit henne, den lyckliga, till del. Hon visste mycket väl, att det var icke författarskap af detta slag, som man väntade och önskade af henne; hon visste så väl som någon annan, att det, som gjort henne populär, var de där små lekande skildringarna ur hvardagslifvet. Hon tillämpade säkert på sig själf det, som hon i »Presidentens döttrar» låter en person säga till en ung, talangfull konstnärinna: »Lyd mina råd, Angelika, rätta er efter tidens smak och omständigheterna! Sträfva ej efter att hinna idealer; måla porträtter, måla små scener ur hvardagslifvet — och ni skall blifva rik, lefva lugn, aktad och älskad».

Så skrifer hon då den bok, som man kunde kalla för hennes samvetes bok — »Hertha». Där skildrar hon mot sin vana skarpa konflikter, en fader, som är en onaturlig tyrann, och en dotter, som gör revolt. Det är en indignationens bok, som i många fall var öfverdrifven och exalterad. Tendensen hade sprängt den konstnärliga formen. Men det mesta af det, som folk då för tiden stötte sig på i »Hertha», tycka vi nu vara den mest själfklara sak i världen, som t. ex. yrkandet att kvinnor skola ha rättighet att utbildas till läkareⁿ och till att i allmänhet studera samma vetenskaper som männen. Det växte upp en storm mot den förr så omtyckta författarinnan. Hon blef nedsablåd, hon blef föraktad, och — hvad som var värst — det föll ett skimmer af löjlighet öfver henne.

Men den förkättrade boken fyllde i alla fall sitt värf; det gick, som det brukar gå i dylika fall, att saken vinner lika mycket som den populära person, som offrat sig för den, förlorar. »Hertha» väckte diskussion, och under den diskussionen fastslogos en mängd idéer rörande kvinnans frigörelse, som sedan sattes i verket. Vi vilja här blott nämna lagen om kvinnans myndighet vid 25 års ålder och inrättandet af statens Högre lärarinneseminarium, genom hvilken senare åtgärd man tillmöteskom det kraf på en grundligare, kvinlig bildning, som tack vare Fredrika Bremer nu verkligen erkändes af allmänna opinionen.

Men denna bok och hela den följande striden kastade dock en skugga öfver Fredrika Bremers ära som författarinna. De många eljest aktningvärda människor, som afsky allt hvad agitation heter, började att i henne endast se en agitator för en på det hela taget litet löjlig sak, och det var icke utan, att ej denna uppfattning i viss mån fortplantades äfven till de yngre generationerna. Det har varit vår tid förbehållet att göra full rättvisa på en gång åt den älskvärda författarinnan och den modiga frihetskämpen.

Själf ångrade hon aldrig, att hon i detta fall hade fyllt hvad hon ansåg som sin högsta plikt, och hon skref i brev till en vän några veckor, innan hon dog: »Man lindar sig icke så lätt ur sekelgamla lindor, som man sen' barndomen blifvit insnörd i — —. När jag slutligen i Hertha sönderslet djärft den sistas hämmande band, bortryckte dess slöja, äfventyrade jag, nej *uppsoffrade* min popularitet som författare. Att jag kände det och gjorde det ändå, har sedan gladt mig och skall glädja mig i min dödsstund». Detta hindrade henne dock icke att inse, att åtskilligt i boken var öfverdrifvet och smaklöst. När hon läste om den på gamla dagar, lär hon ha sagt om hjältinnan:

»Men hvarför skall då den där människan jämt gå omkring i hvita kläder?»

När »Hertha» kom ut, var det dödvatten i Sveriges sociala lif. Det behöfdes kraftiga medel för att få folk att lyssna. Man kan säga allt möjligt ondt om tendensromanen i estetiskt afseende, men det oaktadt måste man dock medgifva, att tendensdikningen i hög grad bidragit att omskapa världen. Säkerligen hade det varit omöjligt att föra fram kvinnosaken i den tidens Sverige, om icke en kvinna med Fredrika Bremers ställning — en person, som man kunde håna, men omöjligt ignorera — hade ställt sig i breschen.

* * *

Vi lefva ännu i dag på frukterna af det träd, Fredrika Bremer planterat. Utvecklingen har gått framåt i den riktning, som hon angifvit. Visserligen har icke frågan om kvinnans ställning därmed kommit till full klarhet. Men det är ju alltid så i världen, att, när det ena problemet är löst, visar sig ett annat där bakom. Det är, som när man vandrar i ett berglandskap och har kommit upp på en höjd och då ser andra höjder, om hvilka man icke hade någon aning därefter i dalen. Om så icke vore, vore ju världen snart fullkomlig och färdig, och allt sträfvande skulle vara slut. Och om vi nu se nya problem skynta bakom dem, som Fredrika Bremer uppställde, så är därmed ingalunda bevisadt, att icke den väg, på hvilken hon slog in, var den rätta. Låt oss endast fortsätta och söka lösa de uppgifter, som föreligga oss och *vår* tid, med samma hängifvenhet som hon ägnade de problem, hvilka för henne voro de närmaste.

Om Fredrika Bremer kunde komma tillbaka och kasta en blick på våra nutida förhållanden, skulle hon säkert finna mycket att glädjas åt, såsom de ökade tillfällena för kvinnan till arbetsförtjänst och själfständig verksamhet och framför allt de ökade tillfällena till utveckling och förvärfvande af kunskap. Men jag tror, att hon skulle blifva bedröfvad öfver ett drag i nutidens lif. När man läser Fredrika Bremers romaner, får man det intrycket, att hemmet var central- och brännpunkten för det andliga lifvet på hennes tid. Där föredrages musik, där läser man högt de bästa diktarnes alster, där samlas familjens vänner och tala om dagens brännande frågor, och där söker hvarje familjemedlem, man eller kvinna, att rikta samlifvet med den gäfva eller talang han eller hon kan ha.

Så är det tyvärr icke numera. *Hemmet ligger icke längre i centrum, utan i perefieren.* Familjemedlemmarne skingras och få olika intressen på grund af sina många olikartade arbeten; ofta går det nog så, att de spara sina bästa tankar och sina talanger för föreningarna eller klubbarna eller kamratkretsen, men icke för hemmet.

Men låt oss taga vara på den ena sidan af Fredrika Bremers verksamhet utan att glömma den andra. Låt oss tacka henne för allt hvad hon verkat till förmån för den ogifta kvinnans friare ställning, men låt oss också tänka på, att hennes första och icke minst viktiga mission som författarinna var att locka människorna från världens bullrande nöjen tillbaka till hemmen. Männe vi icke nu skulle allt, för väl behöfva en ny Fredrika Bremer, som åter visade oss huru rikt ett lyckligt hem kan vara? Dessutom är det att märka, att, när Fredrika Bremer talar om den ogifta kvinnans själfständiga verksamhet, föreställer hon sig henne icke som stående alldeles ensam och isolerad. Hon tänker sig alltid, att hon äger något slag af hem, t. ex. ett syskonhem, dit hon kan taga sin tillflykt och finna huld och skydd. Men vi veta alltför väl, att så som förhållandena nu ställa sig i vårt samhälle är den ogifta kvinnan ofta alldeles hemlös och får nöja sig med en enslig kammare eller en inackorderingskasern. Detta var säkert aldrig Fredrika Bremers mening.

Men sådana missförhållanden böra dock icke göra oss nedstämda och misströstande; vi kunna säkert hoppas att just i kvinnans rikare utveckling och större själfständighet finna korrektivet mot dem. Det blir uppgiften för nutidens och framtidens upplysta kvinna att söka finna något medel att förlika hemlifvet med den fria verksamheten. Om vi se på lifvet med Fredrika Bremers hoppfulla blick, kunna vi icke tvifla på, att äfven den uppgiften skall lösas.

* * *

Arbetet för kvinnans frigörelse i Sverige har i många afseenden präglats af Fredrika Bremers personlighet.

Tack vare henne har arbetet gått *inifrån utåt* och icke tvärtom. Man har börjat med att höja kvinnan i andlig mogenhet och låtit de yttre reformerna komma först i andra rummet.

Vidare har kvinnorörelsen i Sverige aldrig uppträdt revolutionärt gent emot äktenskapet och hemmet.

Den har befrämjats icke blott af kvinnor, utan också af många upplysta män, hvilka af sin känsla för rättvisa eller af sitt ridderliga och faderliga sinnelag drifvits att åtaga sig kvinnans sak.

* * *

Man har sagt, att Goethes största betydelse var den, att han gaf förebilden af en människa, som lefde blott och bart för sin andliga utveckling; något liknande är den betydelse, som Fredrika Bremers lif har haft för den svenska kvinnan. Hon visade den ovanliga företeelsen af en kvinna, som helt och hållet utan hänsyn till andras omdöme, men på samma gång utan hänsynslöshet lefde för sin egen utveckling. Utan hänsynslöshet, ty hon visste, att en människa växer i samma mån, som hon kan älska och hän-gifva sig.

Det finnes kanske endast en svensk kvinna, som i socialt inflytande kan mäta sig med Fredrika Bremer, men hon öfverglänsar henne också vida. Jag menar den heliga Birgitta.

Mer än en parallell kunde uppdragas mellan dessa två. Hos dem båda träffar man den egendomliga blandningen af sierskans inspiration och en för lifvets hvardagsförhållanden öppen realistisk blick; de likna hvarandra i den outsläckliga kunskapsörsten, i de universella, icke minst sociala intressena, i själfständigheten, likgiltigheten för världens omdöme och i — vandringshågen. Birgitta följde sina »uppenbarelser», Fredrika det, som hon kallade sin »inre stämma», sin »genius»; skillnaden är icke stor.

Det är betecknande, att båda fördes af sin inre röst till slut till Palestina. Nya, härliga syner väntade sig Birgitta vid Kristi graf; klarhet öfver kristendomens djupaste frågor hoppades Fredrika, den ständigt sökande, finna i det heliga ursprungslandet. Det religiösa intresset var hos båda det ledande.

* * *

Fredrika Bremer säger på ett ställe i sina skrifter: »Ärorikt rykte bör ej förblandas med odödlighet på jorden. Ett namn upprepas århundraden igenom af millioner munnar, det är rykte. Det goda, som du tänkt och utöfvat, den anda af dig, som verkar och fortplantar sig generationer igenom, det är den sanna odödligheten på jorden».

Låt oss i anslutning till detta hennes yttrande säga, att om det möjligen kan komma en tid, då Fredrika Bremers *rykte* är dödt, så har dock hennes lifsgärning försäkrat henne om den slags *odödlighet*, som hon själf skattade högst.

Anna Sandström.

Historiska småbitar.

De isländske historieskrifvarne åberopa gärna såsom källor för sina uppgifter, hvad som af »förståndiga och minnesgoda män och kvinnor blifvit förtäljdt». Sedan detta genom traditionens passerande genom flere munnar blifvit mer och mindre förändradt, har det slutligen upptecknats af historieskrifvarne och försetts med egna tillägg och bearbetningar. I våra dagar håller man sig till skriftliga källor, med mer eller mindre kritik använda, och dessa källor flyta allt ymningar, ju mer man närmar sig nutiden. Ännu i dag har man dock de personliga hågkomsterna af män, som stått händelserna nära, att tacka för en rikedom af detaljer, af anekdoter och karaktärsdrag, grupperade kring märkliga historiska tidpunkter och framstående män. Ett par sådana »historiska småbitar», hämtade ur egen familjs traditioner, har jag här upptecknat. Jämte muntliga berättelser har jag äfven några tryckta skrifter att åberopa, bland hvilka må nämnas Palmblads biografiska lexikon, samt dessutom en handskrifven dagbok af en familjemedlem. Att man tagit sig några friheter med dialoger och beskrifningar erkännes, med åberopande (sans comparaison) af Snorre Sturlesons m. fl.:s exempel.

I.

»Det förstås, nådig kapten».

(Anekdot från Anjalaförbundets dagar.)

Bland de officerare såväl vid svenska som företrädesvis finska regementen, som voro delaktiga i det s. k. Anjalaförbundet, hade en del fått som sin särskilda uppgift att hos underofficerare och menige man vid sina resp. regementen inskräpa nödvändigheten att »stå

fast vid rikets grundlagar och följa sitt befäl», d. v. s. att bestämdt vägra att rycka öfver ryska gränsen och att »ge kungen rent besked» närhelst de kommo i tillfälle att uttala sin åsikt rörande kriget. En af dessa herrar hade en dag i sitt kvarter inkallat den hederlige korporal N:o 96 Fast, som var mycket afhållen inom regementet och af befålet blifvit observerad såsom en visserligen tystlåten och något trög, men pålitlig och hvad man kallar »säker karl».

»Stig fram, N:o 96 Fast», säger nådigt den högvälborne kaptenen. »Stig fram och tag dig en sup, min hedersgubbe! Det kan väl behöfvas att få en styrketår i allt detta eländet».

»Gud bevare nådig kaptenen! Tackar som bjuder!» säger N:o 96 och tömmer enligt order i ett enda drag den stora supen, som hans förman gunstbenäget serverat honom, rätar därefter upp sig och gör pliktskyldig honnör med ett »tackar allramjukast».

»Hör på, min käre Fast» fortfor kaptenen, »jag vet, att du är en förständig karl, som har hjärtat på rätta stället. Jag har en viktig sak att tala med dig om på tjänstens vägnar, så att du skall tiga som muren med hvad du hör, begriper du?»

»Ja, det förstås, nådig kapten, nog kan jag tiga alltid».

»Tag en stol och sitt ned, min käre Fast», säger kaptenen, »vi skall talas vid på tu man hand. Drag stolen tätt intill mig, så att jag kan vara viss om, att ingen kanalje står och lyssnar». — Fast lyder maskinmässigt och slår sig ned så nära kaptenen som möjligt, undrande, hvad som kan ha förskaffat honom den äran att sitta ned i befålets höga närvaro.

»Du begriper väl, min hederlige Fast», säger kaptenen, sedan han för säkerhets skull sett efter, att ingen fanns i nästa rum, »du begriper väl, att detta olyckliga krig skall föra både oss och hela landet till undergång, och att det är vår och alla ärliga svenska mäns skyldighet att göra vårt bästa för att rädda land och folk från fördärf?»

»Ja, det förstås, nådig kapten», svarar korporalen.

»Du vet väl också, att grundlagen förbjuder kungen att börja anfallskrig utan riksdagens samtycke, och att det är landsförräderi att göra emot grundlagen?»

»Ja, det förstås, nådig kapten».

»Nu kan väl en blind höna begripa (och så mycket mer en klok karl som du), att detta krig är ett anfallskrig och att det är kungen, som har börjat det; då skulle han ju hafva begärt riksdagens samtycke, eller hvad menar du?»

»Jo, det förstås, nådig kapten, det har han fälle gjort också», menade Fast.

»Nej, ser du, min gosse, det är just hvad han *inte* har gjort», utropar kaptenen. »Han har rusat ästad på eget bevåg och angripit kajsarinnan, som icke önskar något högre än att få vara vän med Sverige och Finland. Du kan väl se, att det inte är Ryssland, som börjat kriget, i så fall hade vi längesen haft deras trupper inom gränsen?»

»Ja, det förstås, nådig kapten; då hade vi redan haft ett ordentligt nappatag med dem», förmodade N:o 96.

»Det är inte fråga om den saken nu», sade kaptenen, som tyckte sig nalkas farlig grund. »Det är fråga om vi vilja hålla oss till Sveriges rikets grundlag eller om vi vilja bli landsförrädare och hjälpa till att bryta den. Inte vill du väl vara med på det, inte?»

»Nej, det förstås, nådig kapten. Men vi knektar är just inte så värst lagkunniga, vi bara följer fanan och lyder order».

»Det gör ni rätt i», ropade kaptenen. »Det skall du ha en sup till på. Skål, hederspojke! Lyda order och följa ert befäl, det är hvad ni skall göra; kämpa med lif och blod för land och folk och riksdagens rättigheter! Så skall en ärlig knekt tala, och så skall han göra».

»Ja, det förstås, nådig kapten. Vi vill slåss för kung och land så länge vi kan stå på benen».

»Nog vet jag, att mina gossar blå vill försvara Sverige och Sveriges lag», inföll här kaptenen. »Men jag vill, att du och andra förståndiga karlar skall ha klart för er, att ni inte skall strida för det, som är olagligt. Ni vill väl inte bryta mot grundlagen och bli landsförrädare, eller hvad?»

»Nej, det förstås, nådig kapten.»

»Det kan jag ej heller tro er om, allraminst en sådan karl som du. Tag en sup till, det gör hufvudknoppen klar. Låt se nu att du tar riktigt reda på saken och förklarar den för kamraterna. Hör på nu: efter, som ni vet, att kungen har börjat kriget emot riksdagens vilja — ja, så skall ni lyda ert befäl och säga kungen rent ut hvad ni tänker om saken. Du är en klok karl, du är väl betrodd af både befäl och kamrater; det blir din sak att sprida ut ibland regementet hvad svar ni skall ge kungen, om han håller tal för er vid mönstringen en af dagarne.»

»Ja, det förstås, nådig kapten, det skall inte mankera.»

»Bra, min käre Fast, slå mig nu i näfven på det. Har du då

fått riktigt klart för dig hvad ni skulle svara kungen, om han kommer och talar med er om att gå öfver gränsen?»

»Ja, det förstås, nådig kapten, nog skall vi klarera oss alltid.»

»Kom ihåg, att ni skall svara kort och godt: 'Vi vill försvara vårt land, men vi vill inte rycka in i Ryssland, för då är det vi, som bryter freden, och det är olagligt.' Kommer du ihåg detta, när det gäller?»

»Ja, det förstås, nådig kapten; men törs jag fråga en sak, med förlof?»

»Tala ut, min gosse!»

»Jo, ser nådig kapten, jag undrar hvad vi skall säga eller göra, om kungen drar värjan som kung Karolus i världen och ropar: 'Marsch, gossar, i Herrens namn och låt oss klå ryssen, så det hviner honom kring öronen?' Jag skall tala om för nådig kapten, att om lagen eller riksdagen säger si eller så — ja, så finns det ändå inte en katt inom regementet, som inte är färdig att gå med kungen, om det så vore öfver femton gränser, så mycket är jag säker om.»

»Är detta också din egen tanke, N:o 96?», frågade kaptenen, 'hvit i synen som en kalkad vägg', som korporal Fast sedermera visste att förtälja.

»Ja, det förstås, nådig kapten, jag är inte bättre jag än dom andra, som profeten sa' till vår Herre», svarade Fast.

»Och du är säker på, att kamraterna tänka som du?»

»Ja, det förstås, nådig kapten, hvareveliga käft inom vårt regemente», försäkrade korporalen.

»Präktigt, präktigt, min gosse,» utropade kaptenen, som nu hunnit sansa sig. »Så skall en ärlig svensk soldat tänka och tala. Du begriper väl, att jag bara velat pröfva dig. Nu ser jag, att kungen kan lita på mitt regemente; det skall jag genast i underdånighet rapportera till hans Majestät. Han skall bli glad att få veta hvem han kan sätta lit till i dessa svåra tider. Jag skall tala om för dig, oss emellan, att kungen har just befallt mig att höra efter hurudan sinnesstämningen är ibland manskapet, ty han hade hört ledsamma rykten om vårt regemente och några andra; nu kan jag fröjda honom med, att det var lögn hvad de våra angår. Men hör nu, min kära Fast, (tag en sup till!) du begriper väl, att du skall hålla käften för kamraterna med hvad vi språkat om, för det kunde väcka missnöje inom regementet (och det vore inte att undra på) om de fingo en aning om att deras trohet blifvit misstänkt. Du tiger som muren, begriper du?»

»Ja, det förstås, nådig kapten.» Fast gjorde honnör och gick ut.

Hans tystnad torde ej varat i evighet, enär denna lilla passage mellan honom och hans förman blifvit bekant för den varmt gustavianskt sinnade öfverste K-stjerna, antecknarens farmorsfar. Liknande berättelser om Anjala-officerarnes misslyckade försök att indraga soldaterna i resningen finnas i »*Fredrikshofs protokoller*» rörande processen mot Anjalamännen.

Charl. Nerman.

Litteratur.

När och fjärran af *Birger Mörner*.

Stockholms skärgård och Italien, se där det »när och fjärran», som Birger Mörner sammanfört inom ramen af den lilla berättelsesamling, som han gifvit detta namn. Båda dessa ämnen äro för oss, svenskar, kära; det förra genom de tusen band, hvarmed åtminstone vi, stockholmsbarn, känna oss fästade vid vår skärgårdsnaturens grå klippor och furuklädda holmar, och det senare, emedan söderns blå himmel och strålände sol aldrig upphöra att vara föremål för nordbons trånadsfulla längtan. Hvad särskildt Italien beträffar, synes det mig vara ett ämne, som aldrig kan beskrivas, besjungas och afbildas för ofta. Den, som varit nog lycklig att få beträda den klassiska jorden, skall alltid återvända dit med glädje, äfven om det bara sker i fantasin och med diktens tillhjälp, och för den, som ännu står utanför paradiset's port och kanske alltid kommer att göra det, skall hvarje glimt han på afstånd får kasta därinom vara välkommen.

Det är sådans små glimtar eller — för att använda en efter gängse nutidsbegrepp svarande bild — blyxtfotografier, Birger Mörner skänker oss från det moderna Italien. Hans skisser äro också närmast att likna vid i flykten gripna kamerabilder, tillkomna i hast och blott sparsamt retoucherade, men det karaktäristiska för natur och folk synes träffande återgifvet och det historiska och sakliga underlag, som många af dem äga, skänker dem värde.

Så lämnas i den så att säga på ett mytologiskt-statistiskt motiv byggda berättelsen »Pan» en på en gång gripande och poetisk målning af den nemeses, som i malariamyggans och andra skadeinsekters gestalt hemsöker det italienska folket för det grymma och om en grof likgiltighet för det egna intresset vittnande utrotelse-krig, det för mot luftens bevingade sångare. Om det för lif och lem

riskabla i de italienska järnvägsresorna ger skissen »Cajanello» ett godt begrepp, och »I helgonets republik» få vi en intressant skildring af San Marino, den lilla italienska »republiken i västficksformat», detta stycke oförfalskad medeltidsromantik midt upp i nutiden, hvilket uppfluget på sin klippspets, trotsar den anstormande civilisationen, ja, genom sin otillgänglighet bjuder t. o. m. turistströmmens förhärjande vågor stängen. Att förf. vikit af från allfarsväg för att låta oss få en inblick i detta lilla kuriösa samhälle, böra vi vara honom särskildt tacksamma för.

Skärgårdsbilderna äro noveller, framställda efter en ännu mer skissartad metod än de italienska styckena; de göra också ett betydligt mindre helgjutet intryck. Äfven är detta fallet med de par berättelser med medeltidsstämning, som också förekomma i samlingen, en af dessa, den första i häftet, »Vreta», är dock återgifven i den tillbörliga sagotonen, och den konversation de gamla sveakonungarnas stenbeläten föra med hvarandra, där de julnatten spatsera omkring på det historiska klostrets kyrkogård, gör intryck af att vara fullt autentisk.

L. D.

*

Vårskisser af *Hedvig Aurelius*.

Våren, förhoppningarnas, livvets och ljusets tid, har fått låna dessa små litterära bagateller sitt namn. Och om något mycket ungt och utsprunget bära de vittne. Den som tecknat dessa skisser har mycket älskat naturen och nedlagt i dem den värme och innerlighet, som en stor ömhet skänker. Här, i naturbeskrifningarna, röjer förf. en mogenhet och en känslöfördjupning, som sträcka sig bortom nybörjarens ståndpunkt. Men skildringarna för öfrigt, helst de, där människor utgöra staffaget, bära alltför mycket spår af diletantan, för att de glimtvis framträdande vackra stämningarna skola kunna öferskyla kompositionens torftighet.

Ja, detta var mitt första intryck vid genombläddrandet af den lilla boken, hvilken för öfrigt varit nära att fördränkas i jullitteraturens starka flöde. Men så kom jag att kasta blicken på titelbladet, och däraf erfor jag, något jag först förbisett, att dessa »Vårskisser» voro ett posthumt arbete och att man aldrig på dem kunde vänta någon fortsättning eller något slut. Man dömer icke en döds verk efter samma måttstock som en lefvandes. De löften, det inneburet, ha aldrig blifvit infriade, men heller aldrig svikna, och häri ligger en mild och vemodfull försoning. Jag känner ingenting om den bortgångna förf., hvares namn för första gången möter mig från dessa blad, men jag föreställer mig, att hon ägt ett känsligt, värljust sinne, som sträfvat att ge uttryck och form åt hvad hon bar i sitt inre. Ibland har hon lyckats, ibland icke, men äfven om uttrycksmedlen saknats, tränger den varma själen allestädes igenom.

Vacker finner jag isynnerhet den lilla skissen »Från Ersta sjukhus», kanske emedan man associerar den så intimt med den döda

förf:s egna erfarenheter. Äfven sjukhusets värld ägde för henne så många ljusa punkter; »blott och bart den omständigheten eller rättare den utsägbara lyckan att ens fönster vette åt sjösidan och dess vidt fannande horisont» innebar ljus nog. — »Ser man ingenting af jorden från sitt läger, så mycket mer då af himmelen. Och hvilken himmel, hvilka färger!» utropar den sjuka i sin öfverströmmande tacksamhetskänsla för allt det sköna lifvet har att bjuda på. Liffullt och målande skildrar hon sedan den underbara, alltjämt skiftande tafla, som från hennes sjukhusfönster upprullar sig för blicken — och vi veta att den omfattar en af de skönaste utsikter i världen — och vackra ord har hon äfven funnit för Ersta-systrarnas åt kärleksverk helgade lif.

»Vårbilder från Jämtland» innehålla äfven fina naturskildringar, uppenbarande en lifsfullhet, hvori man förgäfvets spårar en aning om död och förintelse. Så när oss från andra sidan grafven genom dessa enkla bilder en hoppfullare, solljusare, lifsgladare ton än den, som vanligen brukar anslås af de små och stora diktare, som vandra i den s. k. jämmerdal, vi benämna vår jord.

L. D.

Föredrag för kvinnor.

»Några smittosamma sjukdomar och deras sociala fara» var, som Dagny förut meddelat, ämnet för det föredrag, som hölls af doktor Ellen Sandelin på Fredrika-Bræmer-Förbundets samkväm sistlidna 11 december. Det stora intresse föredraget väckte och den önskan, som från flera håll uttalats, att detsamma skulle blifva tillgängligt för en större allmänhet, föranledde d:r Sandelin att göra samma ämne till föremål för en offentlig föreläsning. Denna hölls i Vetenskapsakademins hörsal måndagen den 27 januari kl. $\frac{1}{2}$ 8 e. m. inför ett endast af kvinnor bestående auditorium, hvilket till sista plats fyllde föreläsningssalen.

I inledningen till sitt föredrag upplyste föreläserskan därom, att hennes uppträdande närmast föranledts däraf, att Svenska läkarsällskapet, då det förlidet, år till diskussion upptagit ämnet: »hur motarbeta de veneriska sjukdomarna», kommit till det resultatet, att ett af de kraftigaste medlen att afvända det onda vore spridande af upplysning om dessa fördärfbringande sjukdomars natur. En vädjan hade därvid ställts till de kvinliga läkarna att dessa skulle söka verka för, att en sådan upplysning komme deras kön till godo, då särskildt bland kvinnorna en stor och ofta ödesdiger okunnighet rådde på detta område. Denna af vårt lands främsta medicinska auktoriteter till de kvinliga läkarna ställda uppmaning hade d:r Sandelin känt som en bjudande plikt att efterkomma och hade låtit henne öfvervinna de betänkligheter, som naturligen uppreste sig mot

ett offentligt framläggande af ett ämne af en så grannlaga och ömtålig natur.

Efter denna orienterande inledning öfvergick föreläserskan till en sakrik och upplysande öfversikt af de veneriska sjukdomarnas förekomst och spridning, deras art och verkningar samt botemedlen däremot. Det var en hemsk tafla, som därvid upprullades, icke så mycket genom de hårresande detaljer, som framlades, sådana förstod föreläserskan med berömvärd finkänslighet att så vidt möjligt undvika, utan genom de statistiska siffror och uppgifter, hvarmed föredraget illustrerades, och som tillfullo ådagalade den fara dessa sjukdomar innebära för samhället i sin helhet och ej minst för det kommande släktet.

Sedan tal., i den riktning, som här antydts, ur medicinsk synpunkt behandlat sitt ämne, slutade hon med att på ett vältaligt och varm hjärtadt sätt betona, i hvilken genomgripande grad de missförhållanden hon berört ingrepp i ett folks sedliga lif. Hvarje människa borde känna det som en dyr och ansvarsfull plikt att hålla sitt sedliga ideal högt, och särskildt borde vi, kvinnor, ej fastna i den falska föreställningen, att okunnighet innebure oskuld. Tvärtom, kunskap på alla områden af lifvets förhållanden gjorde kvinnan bättre rustad att möta frestelserna och bättre ägnad att upptaga kampen mot det onda, i all synnerhet vore det moderna ofafvisliga skyldighet att skaffa sig kännedom om arten af de faror, som i äktenskapet genom dessa sjukdomar kunde hota hennes unga dotter och att, då hon fått upplysning därom, icke föra sitt barn bakom ljuset beträffande dessas verkningar. Äfven varnade föreläserskan för den strömning inom den moderna skönlitteraturen, som förhållig den sinnliga kärleken med förtigande af det moraliska och kroppsliga fördärf, som ett hängifvande åt denna känsla utan sedligt underlag medförde.

Det i hög grad intresserade auditoriet visade sin tacksamhet mot tal. genom ihållande applåder. Då utrymmet ej medgaf alla dem, som önskat bevista föreläsningen, att vinna inträde, kommer densamma att upprepas den 18 februari kl. $\frac{1}{2}$ 8 e. m. å samma ställe.

* * *

Frågan om de veneriska sjukdomarna och deras bekämpande har äfven upptagits af d:r Karolina Widerström i ett par föreläsningar hållna under januari månad i Ateneums för flickor stora sal. Dessa föreläsningar ha bildat en fortsättning på d:r Widerströms under förliden vinter hållna föredrag öfver kvinnohygien och ha afsetts hufvudsakligen för lärarinnor vid våra elementar- och folkskolor; de hafva, ehuru icke annonserade, äfven haft att glädja sig åt en mycket talrik publik.

Riksdagen 1902.

Af statsverkspropositionen och förteckningen på de till riksdagen inlämnade motionerna framgår, att följande, särskildt för den svenska kvinnan viktiga ärenden skola behandlas under innevarande riksdag.

Under *sjette* hufvudtiteln förekommer regleringen af post- och telegrafverkens stater, en fråga, som på det närmaste sammanhänger med de kvinliga ämbetsinnehafvarnas inom dessa verk intressen. Då vi hafva för afsikt att i särskilda artiklar fortsätta den i 1:sta häftet upptagna behandlingen af den kvinliga post- och telegrafpersonalens samt telefonisternas löneförhållanden, må här, med förbigående af hvad statsverkspropositionen i denna sak innehåller, endast påpekas en del enskilda motioner i samma syfte. Så motioneras i Första kammaren:

af hr *Fr. E. Pettersson*: om förbättrad aflöning åt vissa lokaltelefonister i telegrafverkets tjänst.

I Andra kammaren:

af hr *Nyström*: om sådan höjning i den af k. m:t föreslagna nya staten för telegrafverket, att aflöning för telegrafstationsföreståndare och stationsmästare må utgå med 1,400 kr.;

af *densamme*: att antalet telegrafister må höjas till 360 från 280 af k. m:t föreslagna;

af hr *Liljeholm*: om rätt för kvinliga telegrafstationsföreståndare, hvilka enligt den föreslagna staten äro afsedda att utbytas mot manliga, att kvarstå;

af hr *Hedlund* m. fl.: om en höjning af 21,000 kr. i anslaget till extra ordinarie tjänstemän och vikariatsersättningar m. m. vid telegrafstationerna, i syfte att bereda förbättrade löneförmåner åt en del lokaltelefonister.

* * *

Under *åttonde* hufvudtiteln är att märka en hel del af k. m:t begärda ökade anslag för den kvinliga bildningens befrämjande. Så begäres å den *ordinarie* utgiftsstaten:

Höjning i anslaget till högre skolor för kvinlig ungdom med 160,000 (utöfver det nu utgående beloppet af 200,000 kr.)

På *extra* stat:

Resestipendier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid högre skolor för kvinlig ungdom och samskolor	6,000
För uppehållande af undervisningen vid högre lärarinneseminarier	8,000
Löneförbättringar vid Högre lärarinneseminarier	3,250

En valfri fjärde årskurs vid Högre lärarinneseminariet.....	3,000
För undervisning i huslig ekonomi vid högre lärarinneseminariet	5,000
Uppförande af byggnader för folkskollärarinneseminariet i Landskrona (återstoden af förut beviljad anslag).....	29,000
För uppehållande af undervisningen vid Landskrona folkskollärarinneseminarium	44,000
Löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid seminarierna ...	36,300
Resestipendier åt rektorer samt öfriga lärare och lärarinnor vid folkskollärareseminarierna	2,000
Resestipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor	4,000
Till de i Uppsala, Stockholm och Göteborg anordnade undervisningskurserna för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi	6,300

Därjämte hemställes, att för år 1903 må anvisas ett anslag å 19,400 kr. för beredande af ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka, efter att hafva i minst 15 års tid oförvitligen tjänstgjort, afgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892.

För gymnastiska centralinstitutets kvinliga lärokurs begäres ytterligare 4,700 kr.

Enskilda motioner i skolfrågor, som beröra den kvinliga undervisningen, äro i Andra kammaren väckta.

af hrr *Hammarlund* och *Fr. Berg*: om statsanslag å 50,000 kr. får undervisning i huslig ekonomi vid folkskolor, högre folkskolor och folkhögskolor;

af *desamme*: om ändring i villkoren för statsbidrags åtnjutande af högre flickskolor och samskolor.

* * *

För öfrigt vilja vi nämna följande i Andra kammaren väckta motioner:

af hr *Nyström*: om ändring i 15 kap. 2 § giftermålsbalken (här hänvisas till Föreningsmeddelanden i detta häfte, där en närmare redogörelse för denna motion lämnas).

af hrr *Lindhagen* och *von Friesen*: om förtydligande af fattigvårdsförordningen, att äfven *gifta* kvinnor må vara valbara i fattigvårdsstyrelse.

Resebref från Förbundets trädgårdsstipendiat.

På sluttningen af Elbestranden straxt utanför Hamburg ligga de rika Hamburgfamiljernas villor med sina större eller mindre parker och ekonomiträdgårdar. Jag ville gärna se en af dessa och för därför en vacker morgon ut till »Donnerspark», den förnämsta af alla villorna, i mitt tycke ett riktigt slott. Trädgårdsdirektören är också en framstående, inom tyska trädgårdsvärlden för sin skicklighet bekant man. Mycket vänligt blef jag af honom visad omkring öfverallt. Nu vill jag dock hoppa öfver beskrifningen på parken med dess pittoreska dammar och ståtliga terrasser, vinterträdgården och de stora växthusen, där massor af blommor för dekorerings af villan drifvas, och endast hålla mig till mitt gebiet — grönsaker och frukt.

Aldrig har jag sett en bättre, för att ej säga vackrare inrättad grönsakskällare. På de längs väggarna löpande stallagen lågo, prydligt inslagna i sand och ordnade hvar sort noga för sig, alla slags rötter, selleri och dylikt. Midt på golfvet inom en afplankning intogo kardoner, purjo och persilja förnämsta platsen. — Ser man blott igenom och putsar kardonerna då och då, hålla de sig på detta sätt hela vintern — Utmed alla hyllor bängde på snören kål, blå och grön, hufvud vid hufvud. Som sagdt, den lilla källaren var både aptitligt och dekorativt ordnad. Till följd af sitt djupa, helt och hållet underjordiska läge var den frostfri, och, som den var väl dränerad, ej fuktig. — Fruktkällaren var inrättad med fasta spjelstallage, belagda med papper, så att frukten ej skulle taga något intryck. För att få frukt att hålla sig synnerligen länge — särskildt äpplen. — brukar man här lägga den i tor sand två å tre hvarf på hvarandra i flata lerkärl. Dock lär den lätt skrumpna, när den sedan upptages, och bör den därför genast lindas i silkespapper, om den ej strax användes. All packning (och här packas betydliga sändningar till vänner och bekanta) sker i träull. Dessutom viras de finaste frukterna i silkespapper. (Äfven drufvor sändas på detta sätt.) Frukten var både vacker och-mycken, fast det annars varit klen på alla håll med skörden. Också skötas träden särdeles väl, medelst utluftning, gödning och spritning, renhållning o. s. v. samt, om så fordras, vattning. De kunna därför bära hvarje år. Några mycket sena froster förstöra ju i allmänhet ej heller här blommen.

I närheten af Donnerspark ligger hr Luches stora skola för formträd. Dit gjorde jag en titt och fick se mycket vackra och friska träd, som dessutom, enligt obergärtterns påstående, alla voro riktigt namnbestämda. Men så kostade de också något! Det generar dock ej Hamburgerne att t. ex. för ett formträd med tre etager betala 15 å 20 mark. Ej heller tycker någon det vara för mycket

att med 30 mark om dagen ersätta hr Luches, då han kommer och beskär ens träd.

Men låt oss fara åter till Hamburg och då dröja litet vid St. Pauli landningsbryggor. Det är torgdag, och båtarna från Finkenwäder och andra omkringliggande orter komma fullastade med grönsaker och fruktkorgar, hvilka från båtarna lastas på de kolossala vagnarna och köras till Hopfenmarkt. Hvilken massa korgar förbrukas ej här! — Pilodlingen i Tyskland är minsann storartad. Bastanta och präktiga äro också dessa fast flätade korgar, men ej särdeles dyra. De stora, som rymma 100 å 200 l, kosta omkring 1 mark st. Måne det ej skulle löna sig att hos oss få i gång en dylik tillverkning af enkla, hållbara korgar?

Hamburg ansåg jag mig nu kunna lämna och styrde färden till Eutin. Jag hade hört, att där skulle finnas några stora fruktodlare, af hvilka åtminstone en befattade sig med vinberedning. Denne, hr Fahrendick, uppsökte jag först. Han hade stora fruktplanteringar och är en mycket intresserad odlare, som gör flerfaldiga experiment med nya fruktsorter och behandlingssätt. Dessa experiment utfalla dock ofta ganska illa, så att en sort, hvilken anbefalles på det högsta i trädskolekatalogerna, och hvaraf kanske 200 träd på den grund planterats, ej alls motsvarar det utlofvade, utan måste träden såsom underhålliga efter några år borttagas. Ett ledsamt resultat hade äfven en tämligen tät plantering i gräsvall gifvit. Gamla sorter och gles plantering å öppen jord förordades därför på det varmaste af hr Fahrendick. Han har sin alldeles särskilda packningsmetod. Han invecklar frukten i tidnings- eller annat ogummadt papper, och detta papper får ej vara slätt utan skrynklas vid omvecklingen för att det skall kunna fjädra sig. Med fruktens lagring hade åtskilliga metoder försökts, och ansågs spjelstallage med utdragbara fack förmånligast. Det är också bekvämt, endast frukten ej vid utdragningen skakas för mycket.

Tvårt emot hvad jag från början tänkt, kom min resa att gå öfver Berlin, och detta ångrar jag på intet vis, då jag härigenom fick se en af Tysklands förnämsta fruktodlingar, hr Bolles stora fruktträdgård och fruktanvändningsanstalt vid Koepenick. Det är just ej något lämpligt ställe för en trädgårdsanläggning, detta Koepenick, då jorden endast består af sand, men som trädgården fick lof att läggas bredvid de stora mejerierna, som tillhöra hr Bolle, stod ej valet fritt. Man gör i stället allt tänkbart för att ersätta, hvad som brister i jordens beskaffenhet. Genom hela trädgården är draget ett nät af öppna bleckrännor för öfvervattning. Två gånger om året, vår och eftersommar, sker grundvattningen. Vatten uppumpas med ångkraft, blandas med gödsel, och denna blandning öfversköljer hela trädgården. Mellan träden stå krusbär, vinbär, hallon och smultron planterade. Bärbuskarna äro synnerligen starkt beskurna, och påstås de så behandlade gifva de bästa skördarna. Men nu till lagerrummen. Fruktkällaren var ordnad som på Donnerspark, med spjelstallage, och samma metod för packning användes

äfvén. Det nya, som förekom, var små, ovala träaskar med lock, rymmande $\frac{1}{2}$ à 1 l., hvori körsbär och smultron torgföras. Dessa askar klädas inuti med blad, fyllas och ställas den ena på den andra i trälådor. Köparen får behålla den lilla asken och kan på detta sätt hemföra sina bär fullkomligt fräicha. Fina äpplen packas ofta i grunda pappaskar, hvilka också de få behållas af köparen.

Werder är ett litet samhälle, som ligger hinsidan Potsdam, från Berlin räknadt, och hvilket uteslutande ägnat sig åt i synnerhet stenfruktsodling och konservering. Man ser där mest fabriker och trädgårdar. De packnings- och försändningsmetoder, som jag hos en af de större odlarna, hr Phuhlmann, såg, öfverensstämde med de förut beskrifna, träull och i bästa fall silkespapper. För smultron begagnade han små flata videkorgar, men de hafva på långt när ej de fördelar, som de förutnämnda askarna.

Hvad torgföringen och exponeringen i Berlin beträffar, är den ej så systematisk och ordentlig som i Hamburg. Här uppstaplas på alla möjliga sätt. Dock äro videkorgar förhärskande vid transport. Exportfirmorna äro naturligtvis ej många här. Den förnämsta är kanske Eduard Weinhausen, som har sin lokal i Markthallen, och det är den utländska frukten, som är förhärskande, särskildt italiensk och tyroler.

Besöker man Berlin för att se något, som rör trädgårdsskötsel, underlåter man säkert ej att besöka Lehranstalten vid Wildpark samt att taga sig en promenad till de kaiserliga drifverierna. Lehranstalten har ej något fördelaktigt läge för fruktodling — hvilket ju ej heller är dess specialitet — då jorden är bottensur. Det är därför också endast de unga träden, som trifvas väl. Rätt ansenligt med fruktvin beredes här.

Att de kaiserliga drifverierna skola vara ståtliga är ju naturligt. Det är mest vin och persikor, som odlas i dessa långa räckor af hus. Dock hade jag den turen att i ett af husen få se en utmärkt vacker chrysanthemumutställning, anordnad för kajsarinnans räkning. Vinskörden var till det mesta öfver, endast här och där hängde några enorma klasar Gros Colmar och Lady Down. Ett nytt förvaringshus för vin är under byggning, men så föga hunnet att jag ej kan yttra mig därom. Annars förvaras drufklasarna på vanligt sätt aftagna med ved, som nedstickes i vattenfyllda flaskor. Den mot luften vettande ytan bestrykes dock ej, som ofta är fallet, med vax eller dylikt. Det anses fördelaktigare, att det öfverflödiga vattnet får afdunsta. En mängd smultron i kruka stodo utanför husen. Deras drifning börjar i december. När sedan bären äro färdiga för försändning, läggas de i grunda trälådor rymmande ett hvarf, och hvarje bär inneslutes i ett blad. Packningen af all annan frukt sker i träull.

Kaiserliga växthusen ligga alldeles utanför Sans-Souciparken, och det var en stor misräkning att ej kunna få taga en promenad genom den på återvägen. Men som kajsaren vistades på Neuës Palais, var parken afstängd för allmänheten, och jag fick finna mig

i mitt öde att betrakta den så godt sig göra lät genom gallret.
 Hur jag sedan fortsatte min resa öfver Halle och Frankfurt är kanske bäst spara med att beskrifva. Jag är rädd, att mitt bref ändock blifvit väl långt*).

Den 25 nov. 1901.

S. H.

Föreningsmeddelanden.

Testamente. Till Fredrika-Bremer-Förbundet skall enligt afidna fröken Emilie Zanders testamente öfverlämnas dels kr. 10,000, dels en under namn af Hilma Zanders Minne bildad fond, sistlidne december uppgående till kr. 4,144; 20, hvilka båda summor tillsammans skola af Fredrika-Bremer-Förbundet förvaltas under namn af »Hilma och Emelie Zanders pensionsfond för lärarinnor».

*

Föreläsningsserien vid Liljeholmen, som alltjämt omfattas med det lifigaste intresse, fortsattes torsdagen den 6 februari, då fru Louise Beckman höll ett föredrag öfver ämnet: »Kvinnans ansvar i hemmet och ute i lifvet».

*

Nordisk kvindesagsmöde i Kristiania sommaren 1902. Till Fredrika-Bremer-Förbundet har ingått en skrifvelse med anmodan om Förbundets deltagande i det nordiska kvinnomöte, som är afsedt att hållas i Kristiania nästkommande juli månad. Programmet, hvilket ännu i alla delar ej synes vara fastställt, skall bl. a. omfatta sådana frågor som kvinnlig utbildning, kvinnliga läkare och deras ställning, sociala reformer, Camilla Colletts legat, nationella kvinnoförbund, förutom konst och litteratur.

*

Förslag till ändring af giftermålsbalken. På Fredrika-Bremer-Förbundets styrelsesammankomst den 15 januari diskuterades frågan om ändring af den del af kap. 15 § 2 giftermålsbalken, hvari säges: att om man och hustru »begge äro till skillnaden vållande, då äger den boet och barnen förese, som bäst därtill fallen är — — — Äro de lika därtill fallne,

*) Brist på utrymme har nödvändiggjort uteslutande af den del af resebrevet, där beredning af bär- och fruktvin är behandlad, hur intressant i och för sig detta ämne än förefaller. Det ingick dock, som bekant, hufvudsakligen i resans plan att studera frukt- och grönsakers torgförings- och inpackningsmetoder, hvarför det, som ej direkt äger sammanhang härmed, måst utlemnas.

vare då mannen närmare». Diskussionen utmynnade i det beslutet, att Förbundet skulle söka verka för att en motion till riksdagen inlämnades med innehåll:

»att Riksdagen måtte i skrifvelse till k. m:t hemställa om införande af sådana ändrade eller förtydligade bestämmelser i gällande lagstiftning om äktenskapsskillnad, att vare sig denna är slutlig eller ålagd på ett år till säng och säte, rätten att förese barnen må tillerkännas den af makarna, som i sådant hänseende är mest passande eller, om de äro därtill lika fallna i öfrigt, den, som i afseende å hvarje barns ålder, kön och andra förhållanden prövas för detsamma såsom vårdare lämpligast.»

Den motion, som i följd af Förbundets åtgöranden inlämnats till riksdagen, har, sedan Förbundets hemställan åberopats, af motionären fått följande lydelse:

Då Riksdagen år 1899 i skrifvelse till Kongl. Maj:t begärde utarbetande af förslag till ny lagstiftning rörande skillnad i äktenskap och trolöfning, lärer Riksdagen tilläfventyrs ej vara benägen att i afvaktan härpå uti särskilda skrifvelser ytterligare framföra speciella önskemål, som därvid böra komma under öfvervägande. Icke heller är det antagligt att statsmakterna skulle finna lämpligt eller ens möjligt att särskildt för sig slutgiltigt ordna den af Förbundet upptagna angelägenheten utan sammanhang med det mera omfattande lagarbete, som afses med Riksdagens skrifvelse.

Då emellertid denna senare lagstiftnings slutliga lösning med all sannolikhet måste draga ut på tiden, förtjänar i alla händelser att öfvervägas, huruvida ej ur nuvarande lagstiftningen kan redan nu borttagas den öfverklagade principen, så att den ej får tillfälle att vidare i tillämpningen göra sig gällande. Därtill synes ock allt skäl föreligga, då den samma med nuvarande rättsuppfattning innebär en stor orättvisa mot hustrun och en kränkning af hennes dyrbaraste plikter och rättigheter. En ändring kan äfven lätt åvägabringas, genom att orden »vare då mannen närmare» utbytas mot t. ex. »skilje då domaren dem emellan efter ty som skäligt prövas».

På grund häraf får jag vördsamt föreslå:

att Riksdagen ville för sin del antaga den ändring af 15 kap. 2 § Giftermålsbalken att orden »vare då mannen närmare» utbytas mot: »skilje då domaren dem emellan efter ty som skäligt prövas».

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur 7 dec. 1901—7 febr. 1902.

- Svensk:**
- Eira n:r 23—24, 1901. 1—2.
 Folkskolans barntidning n:r 33—36, 1901.
 Hälsövännen n:r 24, 1901. 1—3.
 Hemtrefnad n:r 37—40, 1901. 1—5.
 Hemåt n:r 1—2.
 Idun n:r 49—52, 1901. 1—5.
 Jordmodern n:r 12, 1901. 1.
 Kyrklig tidskrift n:r 11—12, 1901.
 Läsning för hemmet n:r 5—6, 1901.
 Mot hemmet n:r 1—2.
 Nordisk tidskrift n:r 7—8, 1901.
 Nya kyrkans tidning n:r 12, 1901. 1.
 Ord och bild n:r 11—12, 1901. 1.
 Pedagogisk tidskrift n:r 10, 1901. 1.
 Saga n:r 16, 1901. 1.
 Sedlighetsvännen n:r 5—6, 1901.
 Slöjdundervisningsbladet n:r 12, 1901. 1.
 Social tidskrift n:r 9—10, 1901. 1.
 Svensk bokhandelstidning n:r 49—52, 1901. 1—5.
 Svensk damtidning n:r 43—52, 1901. 1—5.
 Svensk läraretidning n:o 50—52, 1901. 1—6.
 Svensk musiktidning n:r 20, 1901. 1—3.
 Tidn. för Sveriges läroverk n:r 23—24, 1901.
 Varia n:r 12, 1901. 1.
 Verdandi n:r 1.
- Finländsk:**
- Finsk tidskrift n:r 12, 1901.
 Nutid n:r 12, 1901. 1.
- Norsk:**
- For Kirke og Kultur n:r 10, 1901. 1.
 Husmoderen n:r 34—36, 1901. 1—3.
- Nylænde n:r 23—24, 1901. 1—3.
 Urd n:r 48—52, 1901. 1—2.**
- Dansk:**
- Bog og Naal n:r 1—2.
 Kvinden og Samfundet n:r 48—52, 1901. 1—2.
 Kvindernes Blad 5 dec.—19 dec. 1901, 9 jan.—4 febr.
- Finsk:**
- Kylwäjä n:r 1.
- Tysk:**
- Blätter des Badischen Frauenvereines n:r 23—24, 1901. 1—2.
 Deutsche Hausfrauenzeitung n:r 49—52, 1901. 1—5.
 Die Frauenbewegung n:r 24, 1901. 1—3.
 Dokumente der Frauen n:r 17—18, 1901. 1—3.
 Monatsbericht des Vereins christlicher Lehrerinnen n:r 1—2.
 Neue Bahnen n:r 24, 1901. 1—2.
 Neues Frauenleben n:r 1.
- Engelsk:**
- The Englishwoman's Review n:r 1.
 The Nurses' Journal n:r 1—2.
 The Nursing Record n:r 714—717, 1901. 718—722.
 The Woman's Journal n:r 42—50, 1901. 1—4.
- Fransk:**
- La Femme n:r 22, 1901. 1—3.
 La Fronde.
 Revue du Travail n:r 12, 1901.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

**Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,
Stockholm, 54 Drottninggatan,**

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Försök Salubrin! Det är känt och användt inom hela landet, men Ni torde knappast kunna finna någon, som, om han på ändamålsenligt sätt använt det, icke funnit sina förhoppningar om dess välgörande verkningar öfverträffade, vare sig han använt det till särbehandling eller mot andra yttre skador, mot blodstockningar och inflammationer, mot hosta, för toalettändamål eller något annat i beskrifningen angifvet syfte. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceeri- och Färgaffärer. Partilager hos *Geijer & Co, Stockholm*.

Anmälan.

Dagny utgifves år **1902** efter samma plan som föregående år. Tidskriften, som utgifves af och är organ för *Fredrika-Bremer-Förbundet*, skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillföre skall *Dagny* beakta kvinnofrågan och alla dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, så väl de praktiska som de ideella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt sociala frågor, skola de litterära intressena icke förbises, i all synnerhet komma de litteraturalster, som behandla kvinnorörelsen i in- och utlandet att med vaken blick följias. Öfersikter och notiser, kortare berättelser, resebref, biografiska och historiska utkast m. m. skola allhjämt rikligt i tidskriften inslyta.

Dagny redigeras af fröken *Lotten Dahlgren*, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1902** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adress:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16